

Сураи Духон

44-уми сураи Қуръон буда, дар Макка нозил шуда, аз 53 оят иборат аст

Ҳадафҳои ин сураи карима чун дигар сураҳои дар Маккаи муаззама нозилшуда аз комил сохтани ақидаи исломӣ ба мисли тавҳид, фиристодани пайғамбар, омадани қиёмат, китоби самовӣ ва муъҷиза будани Қуръон ва ғайра иборат аст.

Сура ба он оғоз меёбад, ки Қуръон муъҷизаи абадӣ буда, то замоне, ки замин он чӣ дар Замин аст, ба сӯйи Ё таъоло рӯчӯ мекунад, боқӣ мемонад. Гуфта мешавад, ки ин китоби муқаддас дар шаби бузурги «Лайлатулқадр» ба расули Худо (с) нозил шуд. Ин шаб барои бандагон афзали шабҳо доништа шудааст. Дигар шарафи бузургии ин шаб ин аст, ки дар он амалҳои яқсолаи махлуқот тадбиру ҳаллу фасл мешавад. Он чунон шабест, ки Аллоҳ таъоло дар он охири китоби осмониро ба охири наби мурсал (с) нозил намудааст. Ин мазмун дар сураи «Қадр» ҳам, иншоаллоҳ, баён мешавад.

Баъдан аҳволи мушриконе, ки бо вучуди ин қадар оятҳои равшан ва далелҳои қотеи Қуръон, ки онҳоро барои роҳи хаторо пеш гирифтани бим медиҳаду онҳо ҳанӯз ҳам дар шакку шубҳаанд, баён месозад.

Боз ҳоли Фиръавну қавми ӯ, ки бар асари саркашӣ ва гуноҳҳои содиркардашон ба азобҳои илоҳӣ мубтало шуда, ба ҳалокат расиданду нишонаҳои баъд аз онҳо боқӣ монд, зикр карда мешавад.

Оне, ки расули Худо (с)-ро дарӯғӯӣ ҳисобидаанд, Қуръонро китоби осмонӣ надонистаанд ва зинда гардонидани баъд аз мирониданро бовар накарданду дар омадани қиёмат шак доштанд ва ба сӯйи тавба рӯ наоварданд, хусусан қавми Қурайшро шадидан таҳти мазаммат қарор медиҳад. Таъкид мешавад, ки онҳо назди Аллоҳ таъоло аз умматҳои саркаши гузашта "азизтар" нестанд. Чун онҳоро бо сабаби саркашиашон ҳалок сохта, ҳар касе ё қавме ба онҳо монанд мешавад, ба мисли онҳо ҳалокашон созад, аҷаб нест. Зеро Аллоҳ таъоло аз ин суннату одати Хеш барнамегардад ва ваъдаи Худо ҳаргиз хилоф намекунад.

Хатми сура бозгашти небахтону бадбахтонро бо роҳи ҷамъ намудан байни тарғибу тарҳиб ва муждаву тарс баён месозад.

Мурод аз "Духон" ном гирифтани сура барои тарсу бим додани кофирон аст. Вақто ки онҳо Худоро дурӯғгӯй ҳисобиданд, Аллоҳ таъоло ба онҳо дудро (духон) фиристонд ва наздик буд, ки ба ҳалокат расанд, вале бо баракати дуъои ҳазрати Муҳаммад (с) Аллоҳ таъоло наҷоташон дод.

Сабаби нузули ин сураро муфасссирони киром аз Ибни Масъуд (р) чунин ривоят кардаанд: «Чун қурайшиҳо ба Расули Худо (с) бисёр осӣ шудаанд, Он Ҳазрат (с) барои омадани хушксолӣ чун хушксолии замони ҳазрати Юсуф (а) дуъо карданд. Пас хушксолӣ, қаҳатию гуруснагии ниҳоят сахт ҳукмфармо шуд. Ҳатто аз камбудии ғизо устухонҳоро меҳӯранд. Агар марде ба сӯйи Осмон назар меандоخت, аз беқуввати худ ё аз асари гуруснагӣ буд, ки то Осмон ҳамаро ба сурати дуд медид. Пас, ба назди Расулulloҳ (с) омада, гуфтанд: «Ё Расули Худо, барои Бани Музар аз Худованд борон талаб кун, вагарна ҳама ба ҳалокат мерасанд.» Ҳазрати Муҳаммад (с) ба сӯйи Аллоҳ таъоло дасти дуъо бардошта, илтиҷои борони раҳмат кард, дуъои ӯ (с) мустаҷоб шуду борон борид ва ҳама сероб шуду аз марг наҷот ёфтанд. Он гоҳ ояти 15-ум, яъне "Инна кашафна..." нозил шуд. Чун роҳату осоиш ба онҳо расид, боз ба асли пешини худ, яъне ба ширк варзидан баргаштанд. Аллоҳ таъоло ояти 16-ум, яъне "Явма набтишу..."-ро ваҳй фиристонд».

Хонандаи мухлис, иншоаллоҳ, дар рафти тарҷума маълумоти худро комилтар хоҳед сохт.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде, ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

Ҳа.Мим. 1.

1. Ҳо, Мим. (маънои ин гуна ҳарфҳоро танҳо Худованд медонад).

Аз сураҳои гузашта аз тафсири чунин ҳарфҳо оғаҳӣ доред. Ин ҳарфҳо аз шумораи ҳарфҳои ҷудогона буда, барои исботи муъҷиза

будани Қуръон ва очиз гардонидани бандагон, ки қудрати шарҳу тафсири онҳоро ҳамчун "сир" надоранд, нозил шудаанд. Аллоҳ таъоло ба маъною матлаби онҳо донотар аст.

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ

Ва-л-китаби-л-мубин. 2.

2. Қасам ба Китобе, ки ниёзҳои мардумро ошкор (баён) кунандааст,

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ

Иннā анзалнāху фī лайлати-м-мубāракаҳ. Иннā куннā мунʼзирин. 3.

3. ба дурустие ки Мо он (Қуръон)-ро дар шаби муборак нозил кардем. Батаҳқиқ, Мо (мардумро аз ширку гуноҳ) тарсонанда ҳастем.

Худованди Карим бо Қуръоне, ки бо зоҳиру ботини худ байни ҳидояту залолат ошкоро фарқ мегузорад, бо муъҷиза будунаш инсу чинро очиз гардонидаст, ки ҳатто ба мисли як ояти кӯтоҳтарини он қудрати офаридан надоранд, савганд ёд намудааст, ки мо ин Қуръонро ҳақиқатан дар шаби бисёр бофазлу бобаракат, шаби пурхайру савоб, яъне шаби Лайлатулқадр, аз Лавҳулмаҳфуз ба осмони дунё ва аз он ба воситаи ҳазрати Ҷабраил (а) дар муддати 23 сол, дар вақтҳои лозиму зарур ба ҳазрати Муҳаммад (с) ваҳй фиристодем. Мақсад аз фиристодани Қуръон ин аст, ки ба омадани рӯзи пурдаҳшати қиёмат мардумро тарсу огоҳӣ бидиҳем. Одати мо ин аст, ки бе ҳушдор, бе таълими фоидаву зиён, бе тарсу бим, бе огоҳӣ бандагони Худо ба азоб нахоҳем кашид. Ин фиристодани Қуръон барои онҳо дар он рӯзи сарнавиштсози бандагон ё бар фоидаи онҳо ё бар зарари онҳо як ҳуҷҷат аст.

فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ

Фӣҳā юфрақу куллу амрин ҳаким. 4.

4. Дар он шаб ҳар кори бо ҳикмату устуворро ҷудо карда навишта мешавад,

أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾

Амра-м мин ъиндина̄. Инна̄ кунна̄ мурсил̄ин. 5.

5. ба таври ҳукм (ваҳй)-е ки онро аз назди Хеш фуруд овардем.
Ҳаройина, одати Мо (ин аст, ки пайғамбаронро) фиристанда
ҳастем,

رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾

**Раҳмата-м ми-р-Раббик. Иннаҳу̇ Ҳува-с-Самӣ-у-л
Ъалим.6.**

6. ҳамчу раҳмате аз назди Парвардигори ту, ба дурустӣ ки Ёст
шунавою доно.

Дар он шаби қадр тамоми корҳои яқсолаи бандагон ба мисли аҷал, ризку рӯзӣ, муддати умр ва дигар аҳволи онҳо аз Лавҳулмаҳфуз муҳкам нақлу (кӯчонида) ҳаллу фасл шуда, ба ғариштагон муносиби ҳолашон супорида мешаванд. Дигар ба ҳеҷ сурат то соли оянда он корҳо тағйир наметавонанд. Яъне он чӣ дар он сол дар ин шаб аз аҳволи бандагон, хоҳ шарр, хоҳ хайр, хоҳ солеҳ бошаду хоҳ толеҳ (бадкор), ба сӯйи ғариштагон ваҳй фириастода мешавад. Ин ҳукмест, ки аз тарафи Аллоҳ таъоло ва ба иҷобати Ё ва бо илму тадбири Ё сурат мегирад. Албатта, раҳмати Парвардигор аст, ки пайғамбаронро бо китобҳо, хусусан Муҳаммад (с)-ро бо Қуръон ба сӯйи бандагони Худ, то мардумро роҳи ҳидоят нишон диҳанд, фиристод. Ин ҳама меҳрубонӣ ва хайрхоҳии Аллоҳ таъолост ба бандагони Худ, ки пайғамбару китоб мефиристад, ки беҳтарини онҳо Муҳаммад (с) ва Қуръон аст. Ин ҳам раҳмати Аллоҳ таъолост, ки ғариштагони Худро барои нафъи бандагони Худ мефиристад, хусусан ба воситаи Ҷабраил (а) Қуръонро ба Муҳаммад (с) фиристод. Албатта, Аллоҳ таъоло шунавандаи тамоми суханони бандагони худ буда, аз ҳама афъолу аҳволу нияти бандагони Худ бохабар аст, зарурати пайғамбарону китобҳоро бо илми қадими худ дониста, бо сифати Раҳимии Худ барои ҳидояти бандагони Худ миннат ниҳода, онҳоро фиристод. Алҳамду лиллоҳ.

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ إِن كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٧﴾

Рабби-с-самāwāti ва-л-арзӣ ва mā байнаҳумā. Ин кунтум-м муқинӣн. 7.

7. Парвардигори осмонҳо ва Замин аст ва он чӣ дар миёни ҳар ду ҳаст, агар шумо яқинқунандагон ҳастед.

Агар шумо, ай мардум, салоҳияти бовар кардани чизеро доред ва аҳли имону яқин ҳастед, бидонед он Зоте, ки Қуръонро ба Расули Худ (с) фиристодааст, Ӯ холиқу молики осмонҳо ва Замин аст. Он чӣ дар ин ду ва миёни ин ду ҳаст, низ дар ихтиёри Ӯст; Ӯ таъоло Парвардигори ҳамаи онҳост.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ

Лā илāҳа иллā Ӯва юҳйӣ ва юмӣт. Раббукум ва Раббу āбāйкум-л аввалӣн. 8.

8. Ӯеч маъбуде (барҳақ) нест, магар Ӯ. Зинда мегардонад ва мемиронад, Парвардигори шумо ва Парвардигори падарони нахустини шумост.

Аллоҳ таъоло Зоте аст, ки ғайри Ӯ дигар ягон маъбуди барҳақ вучуд надорад. Ба вучуд овардану зинда гардонидану миронидани махлуқот, ҳама дар тасарруфу ихтиёри Ӯст. Ба ҷуз Аллоҳ таъоло дигар маъбуд ё Раббе, ки мавсуф ба сифатҳои ҷалолӣ ва камол бошад, нест. Ӯ чунон Зотест, ки холиқу Парвардигори шумо ва падарони гузаштаи шумост. Чун Қуръон аз назди чунин Зоти олӣ ва аз ҳама айбу нуқсонӣ шарик пок нозил шудааст, бе шак, он мартабаи бузург дораду беандоза баландқадр аст.

بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ

Бал ҳум фӣ шакки-й ялъабӯн. 9.

9. Балки онҳо (кофирон) дар шубҳаанд, (ба ин) бозӣ мекунанд.

Шайхзода дар тафсири ин оят мегӯяд: "Аз хитоб ба ғайбат дар ин оят илтифот намудан", яъне ба ҷойи шумо онон гуфтан, мақсад, таҳқиру дур сохтани чунин шахсон аз мақоми хитоб аст. Яъне Аллоҳ таъоло мефармояд, ки он чӣ мушрикони (куффор) мегӯянд, ки Аллоҳ холиқи мову Замину осмонҳост, дурӯғ мегӯянд. Балки онҳоянд, ки ба ин қадар далелҳои бисёри қуръонӣ бовар накарда, дар масъалаи баъсу нушур (зинда гардонидан баъд аз миронидан) шак доранд ва мардумро низ, ба шакку шубҳа меандозанд. Зеро ба ҳақ будани ин номбурдаҳо илтифот накарда,

байни ҳаққу ботил, нафъу зарар, саодату шақоват бо сабаби ҳамоқату туғени худ фарқ намегузоранд.

Хулоса, чун аз қиёмату зинда гардонидани баъд аз миронидан сухан равад, онҳо инро ҳазлу бозича пиндошта, масхара мекунанд. Ба ин ки назди Аллоҳ таъоло рӯзе ҳозир хоҳанд шуд, боварии яқин надоранд.

Чун Аллоҳ таъоло ҳамоқату туғени ин тоифаро зикр намуд, маълум шуд, ки аз имон овардани онҳо бӯйи умед нест, бо нозил кардани ояти зер Ҳабибаш (с)-ро тасалли дода, гуфт:

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾

Фартақиб явма таъти-с-самъу би духони-м мубӣн. 10.

10. Пас, мунтазир бош рӯзеро, ки Осмон дуди ошкор биёрад,

يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

Ягша-н-нās. Ҳāzā ъазāбун алӣм. 11.

11. ки мардумро фуру гирад. (Гӯянд:) «Ин аст азоби дарднок».

Дар шарҳи калимаи "Духон", яъне дуд чандин ривоятҳо дида мешавад. Ибни Масъуд (р) мегӯяд: «Он гоҳ, ки қурайшиҳо ба Аллоҳу расули Ӯ осӣ шуданду Ислом наоварданд, Расули Худо (с) барои адаби онҳо ҷазоеро чун хушксолие, ки дар замони ҳазрати Юсуф (а) ҳафт сол рӯй дода буд, аз Аллоҳ таъоло талаб кард. Дар ҳақиқат ба қурайшиҳо ва ба хосса ба қабилаи Музар хушксолию қаҳтӣ ва гуруснагӣ фаро расид. Аз шиддати гуруснагӣ ҳатто рӯй ба мурдор оварданд. Одатан, чун хушксолӣ биёяд, дар ҳаво чангу ғубор мисли дуд зиёд мешавад. То андозае ин дуду чанг ҳаворо дар он асно фаро гирифта буд, ки чун яке дигареро садо мекард, ӯ овозро мешунид, аммо соҳиби овозро намедид.»

Ба ривояти Ибни Аббос (р) бошад, дуде нагузаштааст, балки калимаи "Духон"-е, ки дар оят омадааст, яке аз аломатҳои рӯзи қиёмат аст, ки пештар аз вуқӯи қиёмат омада, таъсири худро ба мардум мерасонад. Бемории зуком ба мунофиқон ва кофирон чунон асар кунад, ки сар то по варама кунанд, даруни онҳо аз дуд пур шавад. Чун саҳар аз хоб меҳезанд, аз даҳону гӯшу бинӣ ва дубурашон дуд хориҷ мешавад. Ин яке аз нишонаҳои рӯзи қиёмат аст.

Хулоса, чун аз имон овардани қурайшиҳо умеди Расулуллоҳ (с) намонд, Аллоҳ таъоло Ҳабиби Худ (с)-ро тасалли дода гуфт, ки

ай Муҳаммад (с), азоби онҳоро дар он рӯзе, ки осмон дуди ғафсе меорад, интизор бош. Он дуд чунон зоҳир аст, ки ҳама онро мебинанд. Чун чашми мушрикону кофирон ба он меафтад, меғоянд: «Ин аст азоби дарднок!». Аз он тарсида, ба тавбаю тазарруъ медароянд ва илтиҷо мекунанду меғоянд...

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

Раббанакишиф ʔанна-л-ʔазāба иннā муъминун. 12.

12. (Гӯянд:) «Эй Парвардигори мо, аз мо азобро бардор, албатта мо имон меорем».

Чун ҳоли кофирон ба танг меояд, ба ҷустуҷӯи фарёдрас баромада, нидо мекунанд, ки Парвардигоро, мо ба Муҳаммаду Қуръон муъмин ҳастему имон дорем. Ин азобро аз сари мо дур кун! Агар ин азобро бардорӣ, яқин мо имон меорем гуфта, акнун ваъдаи имон овардан медиҳанд, вале...

أَنِي لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

Аннā лаҳуму-з-зикрo ва қад ҷāаҳум расулу-м муб̄ин. 13.

13. Онҳоро чӣ гуна панд гирифтанд насиб шавад, ҳол он ки батаҳқиқ, Пайғамбари ошкор ба онҳо қаблан омад,

ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾

Ўмма таваллаw ʔанҳу ва қолу муъалламу-м маҷнун. 14.

14. сипас аз вай рӯй гардониданд ва гуфтанд: «Ў таълим дода шудаасту девона аст!».

Зимни оятҳои мазкур Аллоҳ таъоло аз мушрикони ҳамасри Расулуллоҳ (с) хабар дода, мефармояд, ки онҳо аз имон овардан он қадар дур ҳастанд, ки агар билфарз аз сари онҳо азоб бардошта шавад ҳам, дигар вақти казоие барои онҳо боқӣ намонанд, ки онҳо худро ислоҳ кунанд. Дигар кай имон меоранду панд мегиранд, кай амалҳои солеҳро анҷом медиҳанду аз чунин азобҳо халос мешаванд? Охир миёни онҳо Фиристодаи Аллоҳ (с) буд, Пайғамбари Аллоҳ (с) буданаш барои онҳо ошкоро маълум буд, бо муъҷизаҳо пайғамбариаширо собит месохт ва онҳоро аз азобҳои чунин рӯз огоҳ менамуд, дар ин ҳолати фароҳӣ ба ӯ имон наоварданду ӯ (с)-ро таҳқиру мазох намуда, ҳатто имконияти суҳан

надоданд ва ҳатто гуфтанд, ки ӯ девона аст, ё аз ҷинҳо таълим гирифтааст. Боз ёва мегуфтанд, ки Он Ҳазрат (с) гӯё таълимоташро аз дигар китобҳо гирифтаву даъвои пайғамбарӣ дорад. Магар чунин шахсони мутаасиб имон меоранд? Ҳаргиз имоне, ки дар он рӯз ба кор меравад, насиби ин гуна одамон намешавад. Оё баъди дидани азоб имон овардан ягон фоида дорад?

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾

Иннā кāшифу-л-ъазāби қалīлā. Иннакум ъāидун. 15.

15. Ҳаройина, Мо андак муддате дуркунандаи азобем, батаҳқиқ, шумо (ба куфр) бозгардандаед!

Аҳли куфру ширк чун ба балоҳо гирифтор шаванд, дарҳол тавбаю тазарруъ намуда, садақаҳо медиҳанд ва аҳд мекунанд, ки аз ин амалҳои бади худ даст мекашанд. Аммо чун Аллоҳ таъоло ба андак вақт азобро аз онҳо бардорад, ҳамаи он аҳду паймони худро фаромӯш месозанд ва ба куфру ширке, ки доштанд, боз мегарданду тақлиди гузаштагони худро мекунанд. Вобаста ба мазмуни ин гуфтаҳо қиссаеро ин ҷо ҳикоят мекунем.

Дар баъзе аз ривоят омада, ки чун хушксолӣ бар қурайшиҳо шиддат гирифт, Абӯсуфён ва чанд тани дигар ба назди расули Худо (с) омада гуфтанд: "Ту мегӯӣ, ки ман наби раҳмат ҳастам, ҳол он ки қавми худат аз гуруснагӣ ба ҳалокат расида истодааст, ҳар чиро ёфтанд, хӯрданд ва дигар илоҷе намонд. Мо хешу табории худро бо ту васила меорем ба ҳурмати ҳамин хешию пайванде, ки дорем, дуҳо кун, ин мусибат аз сари мо дур шавад. Агар дуҳои ту иҷобат шавад, мо ҳамагӣ ба ту ва он чӣ, ки мегӯӣ, имон меорем". Пайғамбари Худо (с) дуҳо карданд, ба баракати дуҳои Расулulloҳ (с) хушксолӣ аз миён бардошта шуд ва бо сабабҳои ғалла рӯиду аз гуруснагӣ он қавм раҳо ёфтанд. Чун онҳо аз бало растанд, ба аҳди додаи худ вафо накарданд ва дар ширку куфри худ боқӣ монданд. Ин аст одати мушрикону шахсони худношинос.

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

Явма набтīшу-л-батīшата-л-кубрō иннā муñтақимуñ. 16.

16. Дар рӯзе, ки бигирем онҳоро бо гирифтани сахт, батаҳқиқ, Мо интиқомгирандагонем.

"Явми батш" хоҳ рӯзи ғазои Бадр бошад, ё рӯзи Қиёмат ба ҳар тақдир Аллоҳ таъоло ба Ҳабиби Худ (с) фармудааст, ки ба ёд ор он рӯзеро, ки аз инҳо бо шиддати тамом интиқом мегирам, яъне ин мушрикнро бар ивази ин рафторашон ҷазои мувофиқ медиҳем. Оё онҳо фикр намеkunанд, ки ин азоби хушксолие, ки ба онҳо овардем, дар назди азобе, ки ба онҳо хоҳем дод, ҳеҷ аст? Оё балоҳои ба сари қавмҳои пеш омадаро ба ёд намеоранд? Ҳол он ки онҳо аз қабилаи қурайшу қавми Музар дида садҳо маротиба боқувваттару бузургтар буданд. Онҳо аз азоби мо раҳо наёфтанду ба ҳалокат расиданд, оё инҳо раҳо меёбанд?

﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾

❁ **Ва лақад фатаннā қаблаҳум қавма Фиръавна ва ҷāаҳум расулун карим. 17.**

17. Ва батаҳқиқ, Мо пеш аз онҳо қавми Фиръавнро озмоиш карда будем ва ба онҳо Расули гиромикадр омада буд,

﴿أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾

Ан аддӯ илайя ъибāдаллоҳ. Иннī лакум расулун амīн. 18.

18. бо ин суҳан, ки; «Бандагони Аллоҳро ба ман таслим кунед! Албатта, ман барои шумо Расули амонатдорам».

Ў таъоло мефармояд, ки дар ҳақиқат мо пеш аз ин, ки ин мушрикнро аз чунин рӯзҳои саҳти оянда хабар диҳем, барои хушдории онҳо (ҳамчун намуна) қавми Фиръавнро, ки қибтиҳои Миср буданд, хабар дода будем, шояд, ки панд гиранд. Яъне ба сӯи онҳо Расули Худ (а)-ро дар ҳасабу насаби шарифе, ки гиромитарин бандагони Аллоҳ, яъне Мӯсо (а) буд, фиристодем. Чун он Расули шариф (а) ба назди Фиръавни лаъин омад, ба онҳо гуфт, ки шумо сибтиҳо (бани Исроил)-ро, беандоза ҷабру зулм мекунед, агар онҳо ба шумо лозим набошанд, онҳоро ба ман бидиҳед! Ман воизу панддиҳанда ва насихатгӯи шумо ҳастам. Маро ба ҳамин сифат қабул кунед. Ман Расул ва амонатдори ваҳӣ илоҳӣ буда, муттаҳам ба ҷурме ё зулме нестам, ки шумо аз ман дар ҳарос бошед! Илова бар ин...

﴿وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَنِ مُبِينٍ﴾

**Ва ал лā таълу ъалаллоҳ. Иннӣ āтикум би султōни-м
мубӣн. 19.**

19. (Ва ин ки:) «Бар Аллоҳ саркашӣ накунед, албатта, ман ба шумо ҳуҷҷати ошкор орандаам.

وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ

Ва иннӣ ъузту би Раббӣ ва Раббикум ан тарҷумӯн. 20.

20. Ва албатта, ман ба Парвардигори худ ва Парвардигори шумо, аз ин ки маро сангсор кунед, паноҳ гирифтаам.

وَإِن لَّمْ تَوْمِنُوا لِي فَأَعْتَزِلْونِ

Ва ил лам туъмину лӣ фаътазилӯн. 21.

21. Ва агар ба ман имон намеоред, пас, аз ман як сӯ шавед!».

Ҳазрати Мӯсо (а) нутқи худро ба Фиръавну ҳамроҳонаш идома дода гуфт, ки аз итоъати Парвардигор саркашӣ макунед, балки сари таъзим пеши Парвардигор оварда, ба ҳарфи расули Ў гӯш бидиҳед! Ман аз худ ба шумо чизе намегӯям, балки пайғамбарии худро бо ҳуҷҷату муъҷизаҳои равшан исбот мекунам. Ҳар кӣ оқил аст, бо дидани ин муъҷизаҳо ба расули барҳақ будани ман бовар мекунаду имон меорад. Агар шумо бо ман душманӣ варзида, дар қасди сангсору ҳалок кардани ман шавед, ман ба сӯйи Парвардигори худ паноҳ мегирам, ки Ў Парвардигори шумо ҳам ҳаст! Ҳаргиз ва ба ҳеҷ сурат аз шумо итоъат нахоҳам кард! Ин аст насихати ман. Агар шумо ба ҳақ будани гуфтаҳои ман ва ба ин, ки ман фиристодаи Аллоҳи ягонаам бовар надоред ва ваҳйи илоҳӣ будани гуфтаҳои маро қабул намекунед, ба ману Парвардигори ман кофир мешавед, пас ҳадди ақал аз изову алам додани ман даст кашед, то Парвардигори оламиён байни ману шумо ҳукму фaysала кунад!!!

Чун он зоти бобаракат дид, ки суханаш ба он тоғиҳо таъсир надорад ва аз роҳи куфри худ пас намегарданд, дар ҳаққи онҳо дуъо кард.

فَدَعَا رَبَّهُ أَن هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ

Фа даъā Раббаҳӯ анна ҳаулаи қавму-м мучримӯн. 22.

22. Пас, ба Парвардигори худ дуо кард: «Ин ҷамоъат қавми кофиранд».

Мӯсо (а) ҳарчанд кӯшишу ғайрат кард, натавонист он қавмро аз чоҳи ҷаҳлу фисқу гумроҳӣ ва куфр берун биёрад, пас назди Парвардигори худ алайҳи онҳо ин дуъохоро ҷоиз донист, ки ай Рабби ман, ин қавми саркаш на пандро мефаҳмаду на насихатро, онҳо аз ҷурму гуноҳ ва ҷинояте, ки содир мекунанд, баргаштани нестанд. Ай Парвардигори ман, Ту худат байни ману онҳо ҳукму файсала кун, ин ҷамоъа гунаҳкору кофиранд, ба онҳо ҷазои мувофиқ муқаррар гардон. Баъди чунин дуъоҳо Худованд ба Мӯсо (а) ваҳйи худро фиристода, гуфт:

فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبِعُونَ ﴿٢٢﴾

Фа асри би ъибādī лайлан иннакум-м муттабаъун. 23.

23. Пас, гуфтем! «Банндагони Маро ҳангоми шаб бибар, албатта, шумо таъқиб карда мешавед.

Чун он ҳазрат дуъо кард, ба ū (а) ин ваҳйи илоҳӣ расид, ки ҳангоми шаб фиръавниёнро дар ғафлат монда, ҳамроҳи бани Исроил (сибтиҳо) аз Миср берун шав! Чун рӯз шавад, онҳо аз воқеъа боҳабар шуда, шуморо таъқиб хоҳанд кард ва ба ҷустуҷӯи шумо мебароянд ва ҳамин чиз сабаби марги онҳо мегардад.

Аллоҳ таъоло ба расулаш илҳом дод, ки аз пеши роҳи шумо дарё мебарояд ва садди роҳатон мешавад. Бим мадор, балки асои худро ба он об бизан ва мебинӣ об ду ҳисса шуда, байни он роҳе барои убури шумо пайдо мегардад. Пас бо бани Исроил аз он гузару обро ба ҳолаш мон...

وَأَتْرَكَ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٣﴾

Ватруки-л-баҳра раҳван иннаҳум ҷунду-м муграқун. 24.

24. Ва оромона дарёро бигзар, ҳаройина, онҳо лашкари гарқшавандагонанд».

Ҳазрати Мӯсо (а) амри Аллоҳро ба ҷо овард ва баъди гузаштан меҳост дарё ба маҷори худ бозгардад, зеро бим дошт, ки Фиръавн расида ба ҳалокашон кӯшиш мекунад. Пас Аллоҳ таъоло ū (а)-ро бо сухани худ дилпур сохт ва фармуд, ки ба ū (а) ва қавмаш, яъне бани Исроил хатар таҳдид нахоҳад кард. Чун аз дарё гузаштед, обро ҳамчунон оромида бигзор, то он роҳ боқӣ бошад, зеро чун Фиръавну ҳамроҳонаш шуморо таъқиб намуда, ба

ин чо мерасанд, меҳоҳанд аз он роҳ гузаранд, вале дар ҳолати гузаштан ҳама ғарқу ҳалок хоҳанд шуд.

Баъди ин ҳодиса Аллоҳ таъоло аз онҳо хабар дода гуфт:

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾

Кам тараку ми́н ҷанна́ти-в ва ъу́йу́н. 25.

25. *Аз худ боғҳо ва чашмаҳои бисёро бар ҷой гузоштанд,*

وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾

Ва зурӯи-в ва мақоми́н карӣм. 26.

26. *ва ҳамчунин киштҳо ва манзилҳои некӯ,*

وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾

Ва наъмати́н кану́ фиҳа́ фақиҳи́н. 27.

27. *ва (бисёр) сомону осоиш, ки дар он бархурдор буданд.*

Чуноне ки ин оятҳои карима ишора мекунанд, Фиръавну тобеъони ӯ бисёр боғҳои пурмева, бўстонҳои роҳатбахш, наҳру чашмаҳои ҷорӣ ва заминҳои барои кишти зироат мувофиқро боқӣ гузоштанд. Яъне ба азоби илоҳӣ мубтало шуда, бармаҳал ва ногаҳон ба ҳалокат расиданду аз бисёр шаҳру хонаву манзилҳои ободу зебо ва роҳату осоиш бенасиб монданд. Бо ибораи дигар: Онҳо як зиндагии бисёр хушу гуворо ва фараҳбахш дошта, дар оғӯши табиати зебо ва пурнеъмат умр ба сар мебурданд, вале ба чурму гуноҳ гаравида, шукри ин неъматҳоро ба ҷо наоварданд ва ба Худову расули Худо (а) носазо гуфтанду муқовимат нишон дода, аз ҳамаи инҳо бенасиб гаштанд.

Хулоса, баъди сари онҳо ин панҷ ашёи асосии номбурда боқӣ монд...

كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آٰخَرِينَ ﴿٢٨﴾

Казāлик. Ва аврашнāҳā қавман āхарӣн. 28.

28. *Ҳамчунин шуд. Ва онҳоро барои қавму гурӯҳи дигарон мерос додем.*

Худованд мефармояд, ки ба Фиръавну тобеъону пайравони ӯ чунин муомила, яъне ҳалок сохтанро пеш гирифтем ва ҳама мулку

диёри онҳоро дигарон, яъне барои Бани Исроил (сибтиҳо) ҳамчун мерос боқӣ гузоштем. Тавре аз шарҳи ояти боло огаҳӣ доред, Бани Исроил қавме буд, ки аз дасти Фиръавну қибтиҳо ҷабру зулми бераҳмона мекашиданд. Дар охир бо иродаи Худованд қавми дорову соҳиби ҳукумату ҳокимият ба якборагӣ ба ҳалокат расида, аз ҳама неъматҳое, ки доштанд, маҳрум гардиданд. Қавми ғулому банда ва заъифу фақир соҳиби ин ҳама неъмату шаҳру деҳот шуданд.

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾

Фа ма бакат ъалайҳиму-с-самъу ва-л-арзӯ ва ма кәнӯ мунъарин. 29.

29. Пас, Осмон ва Замин бар фиръавниён нагирист ва онҳо аз муҳлатдодашудагон набуданд.

Дар баъзе аз ривоёт омада, ки чун бандаи муъмин аз олам реҳлат кунад, он дарвозаи осмон, ки хос барои ҳамин банда тааллуқ дораду аз он амалҳои солеҳи ин банда ба осмон мегузараду ризку рӯзияш ба поён фуруд меояд, ба марги соҳиби худ мегирад. Ҳамчунин ҳар чое, ки рӯи Замин ин банда намоз гузорида буду амалҳои хайру савоб анҷом дода буд, барояш мегиранд.

Афсӯсу надомат меҳӯранд, ки бо рафтани ин банда аз мо як бахту саодат бардошта шуд. Аммо баръакси ин кофире ё фиръавниёну пайравони онҳое, ки ҳеҷ тухми амали солеҳ нақоридаанд аз дунё раванд, на осмон андӯхгин мешаваду гирия мекунад ва на Замин. Балки шояд хушҳол ҳам шаванд, зеро тавре, ки меғӯянд: "Ҳас каму ҷаҳон пок".

Дар давоми ин оят омада, ки Аллоҳ таъоло Фиръавну ҳамқавмашро то як вақту замони дигар муҳлат надод, балки якбора ҳамаро бар асари гуноҳе, ки доштанд, ба ҳалокат расонид.

Мулоҳиза: Вақто ки писари ҳабиби Худо (с), Иброҳим аз олам бармаҳал реҳлат намуд, ҳамоно Офтоб, ё Маҳтоб гирифт кард. Байни мардум овоза паҳн шуд. Гӯё ба сабаби фавтидани писари Расулulloҳ (с) ин кор ба амал омадааст. Он ҳангоми ҳазрати Муҳаммад (с) мардумро фармуд, то ба як ҷо ҷамъ шаванд, ба онҳо хутба хонда гуфт: **"Маълуми шумо бод, ки Маҳтобу Офтоб барои марги аҳаде ҳеҷ гоҳ намегирад"**. Бешак, ба шаҳодат расидани Имом Ҳусайн дар Ислом мусибати бузург аст, аммо суханҳое, ки аҳли ташайюъ меғӯянд ба монанди осмон сурх шуду санг борида тағи ҳар санг хун баст ва ғайра, назди аҳли суннат вал ҷамоъат бо чандин далелҳо рад шудааст. Якум ҳазрати Алӣ (р) аз

писари худ дида, шахсияти бузургтар буд, дуввум ҳазрати Усмон (р) дар ҳабсу азобу машаққат ба сахтӣ ба шаҳодат расид, саввум ҳазрати Умар (р)-ро дар меҳроб шамшер зада, ба шаҳодат расонидаанд, чаҳорум Абӯбакр (р), ёри ғор ва аввалин саҳоба фавтид, панҷум сарвари коинот, пайғамбари охируззамон, хотаман набиййин ҳазрати Муҳаммад Мустафо (с) аз олам чашм пӯшид, вале на осмон чанд рӯз сурх буд, на Офтобу Маҳтобро гирифтанд ва на аз осмон санг бориду на таги ҳар санг хун баст. Ин хурофотро мардум аз кучо ёфтанду бофтанд ва ба кадом далел чунин ақидаро қорӣ карданд?

Хонандаи хушманд, метавонӣ мутмаин бошӣ, ки дар ҳеҷ тафсире ин хурофот сабт наёфта ва дастгирӣ ҳам надидааст.

Ин буд чанд ояте, шояд аз роҳи нодурусти хеш баргарданду имон биёранд.

وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾

Ва лақад наҷҷайнā банӣ Исрӯйла мина-л-ъазāби-л муҳйин.30.

30. Ва батаҳқиқ, бани Исроилро аз азоби залилкунанда наҷот додем,

مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

Мин Ғиръавн. Иннаҳу кāна ъāлия-м мина-л мусрифйин. 31.

31. аз Ғиръавн. Албатта, ӯ аз ҷумлаи азҳадгузарандагони баланд буд.

Аллоҳ таъоло бо савганд сухани Худро таъкид намуда, фармудааст, ки "Валлоҳи қасам". Дар ҳақиқат Бани Исроилро аз азоби сахт наҷот додем, зеро он азобе, ки аз фиръавниён медиданд, қадри онҳоро хор месохт. Фиръавниён дар азоб додани онҳо аз куштани писаронашон хизматгор сохтани занҳояшон ва худашонро бандаву ғуломи ҳалқабаргӯш гардонидан рӯйи намегардониданд. Дар сангинтарин ва пурмашаққаттарин корҳо онҳоро истифода мебурданд. Дар сари ҳамаи ин зулму бедодӣ Фиръавн меистод. Ӯ дар бераҳмӣ ва беинсофӣ аз ҳад таҷовуз намуда, дар золимӣ монанд надошт. Аллоҳ таъоло ба Бани Исроил меҳрубонӣ зоҳир намуда, аз чунин «аҳриман»-и замон наҷоташон дод. Ин як неъматӣ бузургест барои бани Исроил ва башорат аст барои Расулуллоҳ (с), ки дур нест ай Пайғамбар,

тобеъону муъминони уммати туро аз дасти мушрикони Макка наҷот медиҳем...

وَلَقَدْ اخْتَرْتَهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾

Ва лақад-ихтарнāхум ъалā ъилмин ъала-л-ѡāламйн. 32.

32. Ва батаҳқиқ, бани Исроилро (дар замони худ) дониста бар оламҳо баргузидем.

وَأَتَيْنَهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَلٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾

Ва āтайнāхум-м мина-л-āйāти mā фйҳи балāу-м мубйн. 33.

33. Ва аз нишонаҳо ва аз он чӣ дар он имтиҳони ошкор буд, онҳоро додем, (то бингарем, чи гуна амал мекунад).

Баъд аз он, ки Аллоҳ таъоло Бани Исроилро аз шарри Фиръавну пайравонаш наҷот дод, нисбат ба тамоми мардуми замонашон онҳоро мустаҳиққу шарофатманд дониста, барои онҳо имтиёзҳои хубе арзонӣ дошт. Инчунин онҳоро донандаи илми хуб гардонид, ки дар ин бора дар сураи "Йасин" ҳам ишора рафтааст. Ҳамчунин дигар фазилатҳо ҳам, ба онҳо дод, ки то имрӯз ба ҳеҷ як қавму халқе надодааст. Аз ҳуҷҷату бурҳон ва дигар чизҳои хориқулдат низ барои имтиҳони онҳо дода буд, ин барои шахси соҳиби тафаккур пинҳон нест.

Чунончи барои аз дарё убур кардани онҳо Аллоҳ таъоло дарёро ба ду ҳисса ҷудо бинамуда, барояшон роҳ кушод, онҳо наҷот ёфтанд. Фазли дигарашон ин буд, ки абре ҳамеша болои сарашон соягӣ мекард. Ҳамчунин меҳрубони Аллоҳ таъоло ба ин қавм он буд, ки аз осмон барояшон таъоме-"манн" ва "салво" ба баракати дуъои ҳазрати Мӯсо (а) фиристод. Ин лутфу меҳрубони Аллоҳ таъоло ба ҳеҷ қавми дигар накарда буд. Албатта, ин афзалият ва дигаргуниҳо дар замони ҳудашон мувофику мутобиқ дониста мешуд, аммо дар замони ҳазрати Муҳаммад (с) бар ӯ (с) ояти каримаи **"Кунтум хайра умматин ухриҷат линнас"** - **"Шумо беҳтарин уммат ҳастед"** ваҳй шуд, ки ба фазли уммати ӯ (с) ишора мекунад. Ин суханест, ки дар Қуръони маҷид сабт гардидааст ва як далели раднашаванда ба онҳоест, ки худро аз уммати ҳабиби Худо, бартару афзалтар медонанд.

Аллоҳ таъоло бо оятҳои зер аз аҳволи кофирони Қурайш барои панди онҳо ва имрӯзиён хабар дода фармудааст, ки...

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾

Инна ҳаулāи ла яқулун. 34.

34. Албатта, ин ҷамоат (куффори Макка) мегӯянд:

إِنَّ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾

Ин ҳия иллā мавтатуна-л-улā ва мā наҳну би муншарин. 35.

35. «Оқибати кор ҳеч мурдан нест, магар мурдани нахустин ва мо барангехташавандагон нестем.

Оё куффору мушрикони Қурайш нафаҳмиданд, ки бозгашту аз нав зинда шудан дар ин дунё набуда, балки дар рӯзи қиёмат аст? Албатта, онҳо агар ақл медоштанд, ҳаргиз чунин сухан алайҳи ҳудашон зарароварро намегуфтанд. Бинобар ин, Аллоҳ таъоло аз аҳволи куффору мушрикони Қурайш ва амсоли онҳо зимни оятҳои мазкур мефармояд, ки онҳо дар баробари шунидани аҳволи рӯзи қиёмат мегӯянд, ки мавт (марг) ин марҳалаи охири зиндагии мост. Чун марг фаро расад, ҳама қору зиндагӣ анҷоми ниҳой меёбад. Ба ҷуз зиндагии ин дунё дигар зиндагӣ вучуд надорад, на олами барзах ҳасту (олами байни дунё ва қиёмат), на ҳисобу китоби амалҳо ва на Биҳишту на Дӯзах. Мо ҳаргиз барангехта (зинда карда) намешавем. Яъне онҳо мисли фиръавниён дар куфру гумроҳии доимӣ побанд буда, қиёмату зинда гардонидан пас аз мурданро ба кулӣ инкор намуда, ботилоне даъво мекарданд, ки агар зинда шудан бори дигар ҳақ бошад...

فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾

Фаътӯ би āбāинā иӢ кунтум содиқин. 36.

36. Пас, агар ростгӯён ҳастед, падарони моро биёред!».

Одати он мушрикон ҳамин буд, ки чун сухан аз қиёмату ҳашру ҳисоб мерафт, ба шитоб барои мулзам сохтани Расулуллоҳ (с) ё муъминон иддао мекарданд, ки агар шумо дар ҳақиқат ҳам ростгӯй бошед, яъне агар Қиёмату зинда гардонидани баъд аз миронидан рост бошад, пас падарони моро, ки пеш фавтидаанд, аз нав зинда созед, то ҳақиқати гуфтаи шуморо исбот намояд! Қуртубӣ мегӯяд, ки ин сухани Абӯҷаҳл аст, ки ба ҳазрати Муҳаммад (с) мегуфт: "Ай

Муҳаммад, агар ту ростгӯй бошӣ, пас ду нафар аз падарони моро зинда соз, ки яке Қусай ибни Килоб бошад, ки ӯ марди ростгӯй буд, мо аз ҳаёти он дунё аз вай пурсон шавем!"

Ин аст одату фаҳмиши мушрикону инкоркунандагони ҳақиқати Қуръон. Онҳо танҳо ҳамин дунёро мебинанд, ҳаёти баъд аз маргро ба кулӣ инкор менамоянд. Агар онҳо ба оёти Қуръон кофир намешуданд, ҳаргиз чунин даъвоҳои беасос ба миён намегузоштанд. Онҳо, ки аз ҳақиқати Қуръон фарсахҳо дур афтодаанд чунин ҳарзагӯй мекунанд. Андешаи онро намекунанд, ки ба таври расвой ба ҳалокат мерасанд.

أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعِ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ

А-ҳум хайрун ам қавму Туббаъи-в ва-л-лазӣна миң қаблиҳум. Аҳлакнāхум. Иннаҳум кāну мучримӣн. 37.

37. Оё онҳо беҳтаранд ё қавми Туббаъ (подшоҳе аз подшоҳони Яман) ва ононе ки пеш аз онҳо буданд? Онҳоро ҳалок сохтем, ба дурустӣ ки онҳо мучрим буданд.

Ин истиҳфоми (саволи) инкорӣ барои чунин шахсони саркаш таҳдид аст. Яъне ин мушрикони, ки ин қадар бар зидди ислому мусулмонон муборизаи оштинопазир мебаранд ва даъвоҳои бепоя мекунанд, оё аз қавми Туббаъ беҳтару болотаранд? Наметарсанд, ки мисли онҳо ба хорӣ ҳалокашон месозем. Қавми подшоҳи Туббаъ аз аҳли Сабо буда, дар Яман сукунат доштанд. Аз рӯи қуввату молу ҷоҳ чандин маротиба аз қавми Қурайш афзалият доштанд ва ба сабаби куфру содир кардани гуноҳ ба ҳалокат расиданд. Яъне онҳо бо ин қадар шукӯҳу дорой ва қуввати бузург ба ҳалокат расиданд, магар нобуд сохтани қавми Қурайш, ки назар ба онҳо заъифанд, аз имкон берун аст? Ҷуз онҳо боз чандин қавми ёғию саркаш ба мисли қавми Оду Самуд ва ғайра аз рӯи замин бо шахрҳояшон несту нобуд гардиданд. Оё қурайшиҳо инро ба назари эътибор намегиранд ва ба худ намеоянд, ки чунин рӯз мабодо ба сарашон биёяд куҷо мераванду домани киро мегиранд?

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعِيبٍ

Ва mā халақна-с-самāвāти ва-л-аръа ва mā байнаҳумā лāъибӣн. 38.

38. Ва осмонҳо ва Заминро ва он чӣ миёни ҳарду ҳаст, ба бозию беҳуда наёфаридем.

مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

Мā халақнāхумā иллā би-л-ҳаққи ва лāкинна аксарахум лā яъламун. 39.

39. Ин ҳар дуру наёфаридем, магар бо тадбири дуруст, валекин аксари мардум намедонанд.

Аллоҳ таъоло зимни оятҳои мазкур фармудааст, ки он ҳақиқатбеҳабарон, ки зери осмони кабуд ва рӯи замини густурда зиндагиву фаъолият мекунанд, дарк наменамоянд, ки Мо ин осмонҳоро Замин ва ҳар он чӣ дар миёни ин ду ва дар ин ду ҳаст, барои бозича наёфаридем. Балки осмонҳо ва заминро бо тадбири дурусту ҳикмати болиға офаридем. Ҳикмати офариниши онҳо рӯзе зоҳир мешавад, ки он рӯзи охират аст. Он рӯз маълум мешавад, ки ба муҳсин ба сабаби анҷом додани амалҳои некаш подоши хуб ва ба бадкор ба сабаби гуноҳхояш ҷазои бад дода мешавад. Аммо аксари мардум ин рӯзро намедонанд ва аз ҳамин боис аст, ки баъсу нушуро инкор мекунанд.

Дар ҳақиқат барои ин ду гурӯҳ одамони ба тоъату ибодат тақлифшуда, дори ҷазо мукофот ва лозим аст, ки ҳар кадом мувофиқ ба амалхояшон подош ё ҷазои муносиб гиранд. Агар ин ҳисобу ҷазову мукофот намебуд, зиндагии ин дунёву фаъолияти ҳама аз маъно холӣ ва як чизи беҳуда ҳисобида мешуд. Ҳол он ки Аллоҳ аз беҳуда халқ кардани ашё пок аст.

Хулоса, Қиёмату ҳисобу китоб ва ҷазои амалҳо ҳама ҳақ асту рост.

Ояти 27-уми сураи “Сод”, оёти 115-116-уми сураи “Муъминун” низ, ба ҳамин маъно далолат доранд.

Аз ин ҷост, ки ояти зер мефармояд.

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾

Инна явма-л-фасли миқотухум аҷмаъин. 40.

40. Батаҳқиқ, рӯзи файсала (қиёмат) мавъиди муқаррарии ҳамаи онҳост.

يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾

Явма лā юғнӣ мавлан ъам мавлан шай-ав ва лā ҳум юнсарун. 41.

41. Рӯзе, ки ҳеҷ дӯсте аз дӯсти дигар чизеро дафъ накунад ва на онҳо (ҳамдигарро) мададгор шаванд.

Албатта, ваъдагоҳи ҳисобу китобу рӯзи файсалакунанда байни ҳаққу ботил барои ҷамиъи ҳалоиқ рӯзи Қиёмат аст. Он чунон рӯзест, ки ҳамаро ба тарсу ҳаросу бесаранҷомӣ гирифтор намуда, ба ҳамдигар муҳтоҷ месозад. Пас маҷбуранд аз якдигар ёрию мадад бипурсанд, аммо афсӯс, ки одамон дар он рӯз аз ҳамдигар ҳатто аз наздиктарин дӯсту рафиқ мегурезанд. Ҳама дар ғами худ сарсону зору ҳайронӣ гурезон ба ҳамдигар на нафъ расонида метавонанду на зиён. Чунин маъноро ояти 101-уми сураи “Муъминун” ва ояти 10-уми сураи “Маъориҷ” низ медиҳанд.

إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

Иллā ма-р-раҳималлоҳ. Иннаҳу Ҳува-л Ёзизур-Раҳим. 42.

42. Магар ба он шахсе, ки Аллоҳ раҳм кунад, ҳаройина, Аллоҳ голибу меҳрубон аст.

Тавре дар боло зикр шуд, ҳеҷ кас аз дӯсти худ ёрию кӯмак намебинад, магар ба шахсе Аллоҳ таъоло раҳм кунад ва ӯ муъмин бошад. Яъне ба муъминон Аллоҳ таъоло ғамхорӣ зоҳир менамояд ва ба баъзе иҷозат медиҳад, ки ба баъзеи дигар ёрӣ расонанду шафоъат кунанд. Ибни Аббос (р) ҳамин фикрро маъқул донистааст, ба ин хотир, ки Аллоҳ таъоло ба душманони Худ голибу саҳтгир ва ба дӯстони Худ бисёр раҳмкунанда аст...

Зикри қиёмату сифати он рӯзи пурдаҳшат ва ваъид барои куффор ваъдаи аброр бо тарзи тарғибу тарҳиб зимни оятҳои мазкура гузашт.

Оятҳои баъдӣ барои тарҳиби (тарс) куффор буда, инак оятҳои аввал аз ин силсила оятҳо мефармояд:

إِنَّ شَجَرَتَ الزُّقُومِ ﴿٤٣﴾

Инна шачарата-з-заққум. 43.

43. Ҳаройина, дарахти заққум –

طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾

Таъāму-л-ағим. 44.

44. хӯроки гунаҳкорон аст.

كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾

Кал муҳли яғли фи-л-бутун. 45.

45. Монанди миси ғудохта дар ишкамҳо ҷӯш меҳӯрад –

كَغَلِي الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

Ка ғалии-л-ҳамим. 46.

46. монанди ҷӯшидани оби сӯзон.

Дарахти хабисе ки дар Ҷаҳаннам мерӯяд, онро дарахти Заққум мегӯянд. Ҳамин дарахт таъоми шахсони гунаҳкори дар Ҷаҳаннам будааст. Гайри ин дарахт барои дӯзахиён таъоми дигаре нест, то ин ки аз хӯрдани он осоиш бинанд, зеро он мисли миси ғудохта ва оби ҷӯшида аст. Ҳар гоҳе гунаҳкорон Заққум меҳӯранд, шикамашонро бесаранҷом месозад.

Хулоса, Заққум дарахтест, ки онро Аллоҳ таъоло дар Ҷаҳаннам рӯенид ва онро дарахти "Малъуна" ном ниҳод. Ҳар гоҳе аҳли нор гурусна монанд, ба вай рӯ меоранду ноилоҷ тановул мекунанд. Ин азоби дӯзахиёно чандин карат зиёд мегардонад.

Мурод аз калима "Асим" бисёр осишударо, яъне мушрикро гӯянд, ки яке аз онҳо Абӯҷаҳл будааст. Он бадбахт мегуфт: "Маро Муҳаммад ваъда медиҳаду метарсонад, ки дар Ҷаҳаннам Заққум гуфтани дарахт аст. Не! Он Заққум полудааст (таъомест), ки аз хурмо ва маска тайёр карда шудааст". Он лаъин рафту чунин таъомро оварда, пеши дӯстони худ гузошту барои масхараву истехзои Расулulloҳ (с) ва оёти Қуръон гуфт: «Биёед Заққум хӯред!». Аз ҳамин ҷиҳат Аллоҳ таъоло Забонияи Дӯзахро амр карда гуфт:

خُذُوهُ فَأَعْتَلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾

Хузуҳу фаътилӯҳу илā савъи-л-Ҷаҳим. 47.

47. (Гӯем: «Эй фариштагон) ўро ба сахтӣ бигиред, ба (суйи) миёнаи Дӯзах бибаред!

ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾

Сумма суббу фавқа раъсиҳи мин ъазāби-л-ҳамим. 48.

48. Сипас, ба болои сари ӯ оби чӯши азобро бирезед!».

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾

Зуқ иннака анта-л ъазизу-л-карим. 49.

49. (Бо киноя ба ӯ гуфта шавад:) «Бичаш! Ҳаройина, ту ҳоло бо иззату гиROMИҚАДР ҳастӣ!

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

Инна ҳазā mā кунтум биҳи тамтарун. 50.

50. Ҳаройина, он чӣ дар он шак мекардед, ҳамин аст!».

Ба фариштагоне, ки ба азоб додани мучримон дар Ҷаҳаннам маъмуранд, ин амр содир мешавад, ки бигиред ин фоҷири лаъинро, кашеду баред ўро ба маркази Ҷаҳаннам. Ба сараш оби чӯшони азоб бирезед! Он обест, ки аз даҳону гулӯ даруну берун шуда, рӯдаҳоро аз ҳам мерезонад. Боз аз рӯи хорию истеҳзо ба он лаъин гуфта мешавад, ки бичаш ин азобро, ин барои ту иззату икроми тамом аст! Ва ин он азоб аст, ки дар ҳақиқати он шак мекардед, акнун имрӯз ҳақиқатро чашида истодаед, ҳамин ҳам сеҳр аст? Ё надида истодаед? Албатта, дар ҳоли азобу навмедӣ чунин суханҳоро шунидан ниҳоят алам болои алам аст.

Овардаанд, ки оятҳои мазкур дар шаъни Абӯҷаҳл нозил шудаанд, ки боре Расулulloҳ (с) бо Абӯҷаҳл рӯ ба рӯ омада, ба ӯ гуфт: "Аллоҳ таъоло ба ман амр кардааст, ки ба ту ин суханро бигӯям: "Авла лака фа авла", (яъне вой бар ту, пас вой бар ту!) Ту бадбахт ҳастӣ, ки аз ҳақиқат рӯи гардонидӣ! Абӯҷаҳл дар ҷавоб гуфт: "Ту маро аз чӣ метарсонӣ? Ман азизи ин маконам ва бо ҳурматтарини мардумонам! Қасам, на худат ва на Парвардигорат ба ман чизе карда наметавонед!" Баъди чунин мочароҳо дар охир Ё таъоло Абӯҷаҳлро дар рӯзи ғазои Бадр бо хорию зорӣ ба ҳалокат расонид. Ҳақиқати оятҳои зикршуда дар ҳамин дунё маълум шуд.

Бо тарзи тарсу ваҳм додан зикри аҳли нор ба поён расид ва оятҳои зерин аҳволи аҳли Ҷаннатро тарғиб мекунанд:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾

Инна-л-муттақина фи мақомин амин. 51.

51. Ҳаройина, муттақиён дар ҷойи бо амнанд,

فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾

Фӣ ҷаннати-в ва ӯйӯн. 52.

52. дар бўстонҳо ва назди чашмаҳо бошанд.

Шахсоне, ки дар дунё аз Аллоҳ таъоло тарсида, амрҳои ӯро ба ҷо оварданду аз наҳй кардагиҳои ӯ таъоло парҳез намуданд, онҳо имрӯз мавзеи иқоматашон Биҳишт аст, аз офату макрӯҳот ва нороҳатию нооромии дар амонанд. Аллоҳ таъоло дар давомии оят мефармояд, ки онҳо дар боғу бўстонҳои хушманзара ва чашмаҳои ҷорӣ бо тамоми нишоту фараҳмандӣ гаштугузор мекунанд. Илова бар ин:

يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾

Ялбасӯна миғ сундуси-в ва истабрақи-м мутақобилин. 53.

53. Дар ҳоле ки рӯ ба рӯи ҳамдигар бошанд, аз абрешими борик (нафис) ва аз абрешими ғафс ҷома мепӯшанд.

Муъминон чун воридаи Ҷаннат шуданд, дар он ҷо аз либосҳои абрешими нозуку нафис ва аз атласҳои ғафс мепӯшанд, барои унс гирифтани болои катҳо ва суриҳо ба ҳамдигар рӯ ба рӯи якдигар менишинанд. Ҷамчунин:

كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾

Казāлика ва завваҷнāҳум би ҳӯрин ӯин. 54.

54. Оре! Ҳол ҷамчунин аст. Ва онҳоро бо ҳурони бузургчаши чуфт созем.

Ҳоли ҷаннатиён ҳамин аст, яъне ба ҷаннатиён чандин навъ иззату эҳтирому меҳрубонӣ мешавад. Аз ҷумла, онҳо ба ҳурони зебои шахлочаши Ҷаннат чуфт гардонида мешаванд. Дар урфият меғӯянд, ки се чиз андӯҳро аз миён бибарад: нигаристан ба оби равон, дида дӯхтан ба сабзазор ва назар кардан ба рӯи зебо. Ин ҳар се дар Ҷаннат вуҷуд дорад ва илова бар ин:

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾

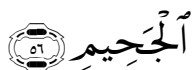
Ядъӯна фиҳā би кулли фāкиҳатин āминин. 55.

55. Он чо аминишуда ҳар меваро биталбанд.

Аҳли Ҷаннат имкон доранд, ки аз хизматгорони ин боғи фирдавс бо амонӣ, ҳозир кардани меваҳои гуногунро талаб намоянд, зеро дар Ҷаннат ҳар чӣ дил мекашад, вуҷуд дорад. Асло онҳо кам намегарданд ва ба сабаби тановули онҳо ҳаргиз нороҳатию маризӣ ба вуҷуд наояд. На меҳнат аст барои пайдо кардани онҳо дар он ҷо ва на машаққат. Ҳеҷ хатаре онҳоро таҳдид намекунад. Ҳама дар амну осоиш бошанд.

Эҳтироми аҳли Ҷаннат ба оятҳои зер идома дорад:

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَّهٖمْ عَذَابَ

Лā язӯқӯна фӯҳа-л-мавта илла-л-мавтата-л улā ва ваққҳум ъазāба-л-Ҷаҳим. 56.

56. Дар он Ҷаннат маргро начашанд, магар марги аввалро (ки чашида буданд) ва Худо онҳоро аз азоби Дӯзах нигоҳ дошт,

فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

Фазла-м ми-р-Раббик. Зāлика ҳува-л фавзу-л-ъазūм. 57.

57. ин бахшоишест аз ҷониби Парвардигори ту ва ин комёби (саодат)-и бузург аст!

Чун аҳли Ҷаннат воридаи Ҷаннат шаванд, ҳол он ки онҳо як дафъа маргро дар дунё чашидаанд, дигар онҳоро мавт таҳдид намекунад. Дар Ҷаннат, ки ҷои амн аст, доимӣ дар амон бошанд. Азобу алами Ҷаҳаннам онҳоро ташвиш намедиҳад. Барои ҷаннатиён ин ҳама фазлу марҳамати Парвардигор аст, ки бо анҷом додани амалҳои солеҳ ба он муваффақ шудаанд. Ҳар кӣ ба ин соҳиб шавад, барои ӯ ин шарафу комёбии бузург аст.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

Фа иннамā яссарнāху би лисāника лаъаллаҳум ятазаккарӯн. 58.

58. Пас, ҷуз ин нест, ки Қуръонро ба забони ту осон сохтем, шояд ки онҳо фаҳманду панд гиранд.

Худованд мефармояд, ки ай Ҳабибам (с), Мо Қуръонро ба забони ту нозил кардему осон гардонидем, зеро бо ин роҳ хостем ҷумла мушрику куффоре, ки дар атрофи туанд ва забонашон арабист, онро бихонанду бифаҳманд ва шояд ба ин васила панд бигиранду аз Аллоҳ таъоло битарсанд ва дар фикри Қиёмат шаванд...

Ояти зерин барои Расулуллоҳ (с) ваъда ва барои мушрикон ваъид аст:

فَأَرْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

Фартақиб иннаҳум-м муртақибун. 59.

59. Пас, мунтазир бош, ба дурустӣ ки онҳо низ мунтазиранд.

Аллоҳ таъоло зимни ояти мазкур ҳабиби Худ (с)-ро ваъдаи фатҳу нусрати дунёву охират дода, мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), бадхоҳони Ту (с) интизоранду мехоҳанд, ки ба Ту (с) мусибате расаду Ту (с) ҳалок шавӣ. Ту (с) ҳам, интизори он шав, ки агар онҳо аз ин роҳи бад рафтанашон боз нагарданд, мехоҳанд ё не, зуд аст ба азоби илоҳӣ рӯбарӯ мешаванду мефаҳманд, ки фатҳу нусрати илоҳӣ ва мартабаи олий дар дунё ва охират аз они онҳост, ё аз они шумо ва муъминоне, ки тобеъу пайрави Ту (с)-анд!!!

Ояти 51-52-уми сураи “Ғофир” ва ҷузъи ояти 21-уми сураи “Муҷодала” низ, маънои ояти мазкурро эзоҳ медиҳанд.

Поёни сураи "Духон".

Валиллаҳил ҳамд.